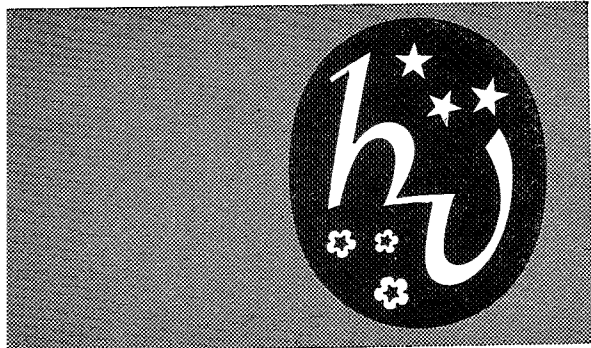

MENS EN WERELD

Het is onbegrijpelijk dat zoveel ouderen vrijwel alle jongens en meisjes, die niet als zij gekleed zijn voor nozems uitmaken. Het haar hoeft maar even zorgvuldig slordig gemaakt te zijn, de brede trui iets donkerder of het zijn nozems. Dit is ook wel een verleidelijk woord; niemand weet waar het vandaan komt, niemand weet wat het eigenlijk betekent, niemand weet wat de feitelijke inhoud is en het is een machtige afleider van afgunst en conservatisme. Het is een verschijnsel, zo oud als het mensengeslacht zelf; ouderen maken zich ernstig ongerust over de levensstijl van de jonge generatie en deze bezorgdheid richt zich op de kleding en op het dansen. Toen de galop opkwam, vreesden zij, dat de wereld in zedeloosheid te gronde zou gaan, toen de wals de menuet verving, wendden de ouderen zich bezorgd af, toen de fox-trot de balzaal veroverde, was alle stijl verdwenen, toen de charleston veld won was het einde in zicht, toen de rock-and-roll begon, was er van de jeugd niets meer te verwachten en zo zal het doorgaan. Wonderlijk, dat bij al die conservatieve ouders nooit de gedachte opkomt, dat het allerergste zou zijn, wanneer de jeugd nooit iets nieuws zou vertonen. Dan zou de dood gaan heersen, de dood door verstarring. Lag het aan de ouderen, dan zou er nooit een nieuwe stijl in de kunst mogen ontstaan, nooit een radicaal nieuwe mode, nooit een nieuw gebouw, nooit een nieuwe dans.

Het zal wel een bepaald soort zelfhandhaving zijn, dit afgeven op al wat nieuw en dus vreemd is. Ik weet maar één soort mensen, dat nog on-aangenamer is, nl. zij die alles mooi vinden, als het maar nieuw is. Zij durven niet oud worden en hobbelen mee met alles wat nieuw is.

Misschien is het zo als het is goed. Als de ouderen de nieuwe mode zouden bewonderen, zou de jeugd het niet leuk meer vinden het nieuwe te dragen. Zij willen zich afzetten tegen de ouderen. Zij willen zich zelf zijn. Ouderen, die mee doen wantrouwen zij, terecht.

De misdadige mens

Misdaad en misdadiger staan in het middelpunt van de belangstelling. Dat is op zichzelf een verheugend verschijnsel. De omvang van de criminaliteit moge in ons land, vergeleken met andere landen van Europa, gering zijn, jaarlijks komen ook bij ons duizenden mensen met de justitie in aanraking. Aan het leed dat zij anderen veroorzaken, maar dat ook hen zelf en hun familieleden treft, mogen wij als mede-mens niet voorbij gaan.

Minder verheugend, alhoewel verklaarbaar, is het wisselvallige karakter van de belangstelling. Toen enkele maanden geleden de kranten vol stonden over het onder leiding van dr. R. Rijksen tot stand gekomen boek „Meningen van gedetineerden over de strafrechtspleging”, was menigeen ontgaan over de bejegening door overheid en maatschappij van veroordeelden. Nu de belangstelling voor dit boek verflauwd is en we zo nu en dan geconfronteerd worden met een geslaagde ontvluchting, en wat daar soms aan nieuw misdrijf op volgt, slaat de stemming over in het oude „oog om oog, tand om tand”, ook al kunnen we weten, dat langs deze weg nog nooit een wezenlijke bijdrage is geleverd tot oplossing van het gecompliceerde vraagstuk.

Als voorlopige afsluiting van een onlangs in Mens en Wereld gevoerde discussie moge nog eens op enkele aspecten worden gewezen.

Het vraagstuk van de criminaliteit heeft uiteraard zijn sociale zijde. In alle redelijkheid kan men de Staat niet het recht ontzeggen om zich te keren tegen rechtsinbreuken. Zou men dat wel doen dan zaten we in de kortst mogelijke tijd in een volstrekte chaos. Het opleggen van straf, als leedtoebrenging, zal men daarbij niet altijd kunnen voorkomen.

Enkele kanttekeningen zijn hierbij echter noodzakelijk.

In de eerste plaats zal men straf als leed slechts mogen opleggen aan hen, die in voldoende mate voor hun daden verantwoordelijk kunnen worden gesteld. Dat lijkt eenvoudig, maar iedere ingewijde weet, dat dit een uitermate moeilijke zaak is. Daarnaast zal de gemeenschap er goed aan doen zich te hoeden voor hypocrisie. Misdadigers vinden we immers niet alleen in de strafgestichten, maar ook, en zelfs in veel grotere mate, in de vrije maatschappij. Afgezien van het feit, dat vele misdrijven niet aan de politie worden doorgegeven, leiden lang niet alle aangegeven misdrijven tot een veroordeling. „Dat naar mijn schatting,” zo schreef prof. mr. W. P. J. Pompe enkele jaren geleden, „de meeste misdaden niet ontdekt worden, lijkt mij een waarheid die voor het volk moeilijk is te verteren.”

In de derde plaats mogen wij vaststellen, dat strafoplegging een bijna bovenmenselijke taak is. Wie zich bezig houdt met opvoeding weet dat straf soms meer leed toebrengt dan noodzakelijk is en bedoeld was.

Tenslotte de opmerking dat straf de weg naar herstel niet mag blokkeren.

Hiermede komen we aan het psycho-pedagogische aspect van het vraagstuk, en daarmee in de wereld van de wetenschappelijke benadering van misdaad en misdadiger. Psycholoog en psychiater hebben ons nog niet veel inzicht kunnen verschaffen in het verschijnsel van de misdaad en de persoonlijkheid van de misdadiger. Daarvoor zijn zij te kort bezig met hun systematisch wetenschappelijk onderzoek. Wanneer zij echter, wijzend op de snelle ontwikkeling die de medische wetenschap in de laatste honderd jaar te zien heeft gegeven, vertrouwen vragen in hun research-werk, dient dat zeker van humanistische zijde gegeven te worden. Maar, dat is niet voldoende. *Wij zullen ook begrip moeten tonen voor hetgeen deze wetenschappelijke onderzoekers ons nu reeds te vertellen hebben over de oorzaken tot misdrijf en de mogelijkheden van herstel.* Dat inzicht behoeft en mag niet leiden tot een sentimentele houding waarin het „alles weten is alles vergeven” de boventoon voert. Die houding leidt op zichzelf tot geen enkele constructieve daad. Wel kan ons daardoor duidelijk worden dat een bejegening, die gekleurd is door afkeer, vrees en wantrouwen, de relatie tussen misdadiger en vrije maatschappij nog meer verstoort, en op den duur een min of meer volledige persoonlijkheidsafbraak, zoals prof. mr. dr. P. A. H. Baan dat pleegt te noemen, tot gevolg zal hebben.

Het vraagstuk van de criminaliteit heeft ook een existentieel aspect, dat wil zeggen, het heeft te maken met onze levensovertuiging en mensvisie.

In de humanistische denkwereld vindt de opvatting, dat de mens een zondig wezen is, onbekwaam tot enig goed, geen weerklank, maar evenmin de stelling, dat de mens naar zijn aard goed zou zijn. Hij is niet óf goed óf slecht, maar goed én slecht beide. Dat is zijn gebrokenheid en kenmerk van het mens-zijn. Het geldt voor ieder van ons, ook voor de misdadiger.

Hiermede is de mens geen speelbal van twee in hem werkende krachten. Enerzijds bezit hij het vermogen om goed van kwaad te onderscheiden, anderzijds het besef, dat hij als mens gericht dient te zijn op het goede.

Gebrokenheid, waarde- en richtingsbesef maken het leven voor ieder van ons tot een hachelijk avontuur, waarin wij elkaar niet los mogen laten. Dat geldt niet alleen ten aanzien van hen die in het leven min of meer geslaagd zijn, maar ook en bovenal ten aanzien van hen, die in het leven dreigen vast te lopen. Dit geloof in de mogelijkheid voor ieder mens om opnieuw te beginnen en in de doorbraak daarbij der menselijkheid en ons wetenschappelijk inzicht zijn, bij vaststelling van onze houding tegenover hem die een misdrijf pleegde, veiliger bakens dan onze wisselvallige emoties.

P. A. Pols

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
15e jaargang no. 14 – 16 juli 1960

Kritisch allerlei

Men verwijt ons wel eens, dat wij in deze rubriek misschien wat teveel aandacht besteden aan nationaal-socialistische en fascistische symptomen die zich op verschillende plaatsen in de vrije wereld voordoen. Doorgaans komt die kritiek dan van mensen die menen, dat wij nu eindelijk eens moeten vergeten, dat het verleden voor goed voorbij is, en dat het gevaarlijk is op de schoonheidsfouten bij onze bondgenoten en onszelf te wijzen, nu wij gezamenlijk sterk moeten staan tegen het toch duidelijk te onderkennen gevaar van het internationale communisme. Wij delen die mening niet, niet omdat wij het gevaar van dat communisme zouden willen bagatelliseren of een uiterste waakzaamheid te dien opzichte onnodig zouden achten, maar omdat wij van mening zijn dat de „oude” vijand van het nazidom in vele opzichten gevaarlijker is. Tenslotte is het communisme een duidelijk herkenbare vijand van onze democratie, waartegen op alle fronten en door iedereen in de vrije wereld de strijd is aangeboden. Terecht, maar toch met het niet door iedereen onderkende gevaar van een soort Elsevierisme, dat nog slechts de zwart-wit-schildering aanvaardt, dat de grens tussen voor- en tegenstander gaandeweg dusdanig verplaatst, dat nog slechts de allereindelijkste anticomunisten zijn van oudsher de extremisten van de andere zijde, de nazi's, die wij dan ook in vele opzichten als nieuwe bondgenoten hebben aanvaard „ter verdediging van de democratie”. Om deze reden achten wij die oude vijand, die in ons eigen kamp actief is, die het verleden bepaald niet vergeten is, veel gevaarlijker. De ondermijning van de democratie is veel eerder te verwachten van de kant van die zwart-wit-schilders die ons Franco, Tsjang Kai Sjek, de Fransen in Algerië, de Portugezen in Angola (en thuis!) als zulke voortreffelijke democraten afschilderen, die zeggen de Zuidafrikaanse rassenpolitiek op zo'n afstand niet te kunnen beoordelen, en die de nazistische of voor het nazisme vatbare elementen in ons eigen staatsbestel zoal niet steunen, dan toch onvoldoende onderkennen en in ieder geval niet afdoende bestrijden. Wij zullen dus onverdroten doorgaan juist in dit humanistische blad alle symptomen van nazidom te bestrijden, op gevaar af door Elsevier al snel bij de communisten te worden ingedeeld.

Hoezeer een jarenlange uitzichtloze oorlogssituatie als die in Algerië een toestand schept waarin allerlei nazistische elementen welig gedijen, bewijst een artikel in „De Haagse Post”, dat uitvoerig ingaat op de gewetenloze overvallen van de Algerijnse verzetsstrijders tot in Frankrijk zelf, in

vele gevallen op volkomen onschuldige burgers, die met de hele Algerijnse affaire niets uitstaande hebben. Het is verre van ons dergelijke overvallen goed te praten als een aanvaardbare strijdwijze van opstandelingen; zij zijn meer dan beestachtig, en hoogstens te verklaren uit de vrij wanhopige situatie waarin deze opstandelingen zich bevinden. De praktijken van „De rode hand” in verschillende Westeuropese landen, waarover de laatste tijd wat meer bekend wordt, staan daar tegenover als al even onmenselijke strijdmethoden van Franse kant. Het heeft weinig nut alle folteringen tegen elkaar af te wegen om te bepalen wie de schuld is van de afgrijselijke methoden die in de Algerijnse oorlog worden gevolgd. Men kan als vriend van Frankrijk slechts beschaamd het hoofd buigen, wanneer men verneemt tot welke onwaarschijnlijke wredeheden een volk, dat eeuwen lang de voornaamste drager van de Europese cultuur was, in staat blijkt. „De Haagse Post” neemt uit een in beslag genomen nummer van „Le Monde” (een blad dat in bezadigdheid en degelijkheid niet onderdoet voor onze N.R.C.) een artikel over van Simone de Beauvoir over de martelingen die het 22-jarig meisje Djamilia Boupacha had ondergaan na een mislukte bomaanslag, waaraan zij volgens de schrijfster bovendien onschuldig was. Wij zullen u er geen letter van besparen, omdat het nuttig is, dat wij weten waartoe de „beschaafde” mens in staat is.

„In de nacht van 10 op 11 februari deden ongeveer vijftig politiemannen een inval in het huis waar Djamilia met haar ouders woonde. Ze sloegen haar even hard als haar vader en haar zwager, waarna ze de drie verdachten meenamen naar El-Biar. Daar begonnen een paar militairen, waaronder een kapitein van de parachutisten, op haar te trappen, zodat een van haar ribben verbrijzeld werd. Vijf dagen later werd ze overgebracht naar Hussein-Dey waar drie „harkis”, twee militairen en drie inspecteurs in burger haar een „tweede graads”-behandeling deden ondergaan. Op de uiteinden van haar borsten maakte men met scotch-tape elektroden vast, daarna op de benen, de lies, het geslacht, het gezicht. Vuistlagen en brandende sigarettenpeukjes wisselden af met de elektrische martelingen. Daarna hing men Djamilia aan een stok boven een badkuip, waarin ze herhaalde malen achter elkaar werd ondergedompeld. „We zullen je niet verkrachten, dat zou je maar fijn kunnen vinden,” zeiden haar een paar dagen later de mannen die haar verhoorden. En Djamilia vertelt nog nauwkeurig: „Toen moest ik nog de marteling met de fles ondergaan. Vreselijker kun je niet lijden. Nadat ik op een bijzondere manier was vastgebonden, drongen ze diep in mijn buik met de nauwe

hals van een fles. Ik brulde het uit en ik raakte geloof ik wel twee dagen lang buiten bewustzijn.”

Let wel, die alles geschiedde vóórdat er enig proces had plaatsgehad. Wij dachten dat De Gaulle wel wat minder hoog van de toren kon blazen, als hij verklaart niet met de moordenaars van Franse soldaten te willen praten voordat het vuren is gestaakt. Het Algerijnse vertrouwen in de Franse leiding kan na dergelijke ervaringen, en na het aanhoren van Lagailarde, Soustelle en Bidault, al niet bijzonder groot zijn.

Aan de Vrije Universiteit is begin deze maand de heer K. L. Roskam gepromoveerd op een proefschrift over de Zuidafrikaanse rassenpolitiek, een proefschrift dat, juist uit de hoek komend waarvan de Zuid-Afrikanen de meeste steun verwachten, een radicale veroordeling over die politiek uitspreekt. Het „Algemeen Dagblad” schrijft daarover:

„De voornaamste conclusie (van het proefschrift) luidt, dat de apartheidspolitiek niets anders is dan een uitvloeisel van verwerpelijke rassentheorieën, dat wordt gecamoufleerd door pseudo-wetenschappelijke argumenten. Deze argumenten kunnen echter hun ware karakter van vooroordeel, intolerantie en exploitatie-zucht, dat inherent is aan de Zuidafrikaanse rassenpolitiek, niet verbergen.

Deze conclusie is op zichzelf niet zo opzienbarend. Het opmerkelijke in dit geval is echter dat deze fundamentele verwerping van de Zuidafrikaanse rassenpolitiek geschiedt in een kamp waaruit de hulptroepen van de Zuidafrikaanse Unie plegen te worden gerecruiteerd: het milieu van de gereformeerde Vrije Universiteit.

Sinds jaar en dag onderhoudt deze instelling van hoger onderwijs uiterst vriendschappelijke betrekkingen met Zuid-Afrika. De reden daarvoor ligt voor de hand. De gereformeerde geloofsleer is in Zuid-Afrika in brede kringen een aanvaard uitgangspunt. De aan de Vrije Universiteit ontwikkelde cal-

vinistische „wijsbegeerte der wets-idee” heeft dan ook in Zuid-Afrika fervente aanhangers gevonden.”

Het proefschrift moet vooral om die reden een bittere pil zijn voor de regering-Verwoerd, die, waarschijnlijk hopen op een „goede” afloop, door middel van een z.g. stipendium de schrijver in staat stelde zijn onderzoek ter plaatse te verrichten. Het proefschrift staat met tal van in onze kring genoegzaam bekende feiten de stelling, dat de apartheidspolitiek slechts dient om de overheersing van het blanke ras volledig te doen zijn.

„Terloops, doch met voldoende overtuigingskracht, stipt Roskam de overeenkomst aan, die de Zuidafrikaanse rassenpolitiek vertoont met die van het vroegere Duitse nationaal-socialisme. Al voordat nazi-Duitsland zijn beruchte Neurenberger wetten tegen de joden uitvaardigde, bezat Zuid-Afrika soortgelijke maatregelen tegen de niet-blanken. (Hierbij zij dezerzijds aangetekend, dat de tegenwoordige premier Verwoerd voor de tweede wereldoorlog protesteerde tegen de toelating van uit Duitsland gevluchte joden in Zuid-Afrika.) Ras, natie, partij en staat zijn, zo concludeert de promovendus, op het ogenblik in Zuid-Afrika even identiek als ze dat ten tijde van Hitler in Duitsland waren. De gelijkenissen, die het Zuidafrikaanse nationalisme vertoont met het Duitse nazisme, zijn door vele politici, o.a. Verwoerd, openlijk toegegeven.”

Eén ding mist het Algemeen Dagblad” in dit verblijdende proefschrift.

„Dat is de afwezigheid van een kritische analyse van de ideële steun die de Zuidafrikaanse rassendiscriminatie tot nu toe in de kringen van de Vrije Universiteit heeft gevonden. Veel van het materiaal dat aan de theorieën van de politici van de Unie ten grondslag ligt, is vanuit Amsterdam aangedragen. Het zou een grote verdienste van het proefschrift zijn geweest, als ook deze wortel van het kwaad duidelijk was beschreven.”

Tristesse

Een sneeuw verveelt zich in de lege straten
en meeuwen zeilen langs om nog wat brood;
en men kan het treuren om wat was niet laten
en voelt zich in het eigen lijf zo bloot

omdat de ziel zich weerloos weer moet weren
tegen de nieuwe dag die niet verschilt
van duizend anderen die niet meer keren
uit een verleden dat van sterven rilt.

Peter van Steen: Tuinen en nachten
De Beuk; Amsterdam, 1959

Wereldcampagne tegen de honger

In haar lange strijd de aarde te beheersen en aan zich dienstbaar te maken, heeft de mens reeds vele overwinningen behaald. Wij kunnen in enkele dagen tijd bijna elk deel van de wereld bereizen. Wij hebben ziekten overwonnen, die vroeger vele slachtoffers eisten. Doch de meest fundamentele overwinning ontgaat ons nog steeds. Nog steeds hebben wij het niet gewonnen van de honger, die zijn schaduw werpt over de levens van miljoenen mensen in grote delen van de wereld.

Statistische gegevens van de nood zijn fragmentarisch en onbetrouwbaar. Helaas krijgen wij de minste en de slechtste informatie uit die streken waar de nood het hoogst is. Niettemin lijkt het duidelijk dat meer dan de helft van de wereldbevolking in ernstige mate ondervoed is. Meer dan een miljard mensen krijgen niet genoeg voedsel voor een behoorlijke fysieke ontwikkeling, voor voldoende weerstand tegen ziekten, voor nuttige arbeid of voor ontspanning. Daarnaast lijkt het duidelijk dat minder dan een kwart van de wereldbevolking voldoende gevoed wordt.

De cijfers voor de levensverwachting van de gemiddelde pasgeborene geven hiervan een illustratie: in de Verenigde Staten is de verwachte levensduur 70 jaar, in India 32, in Zweden meer dan 70, in Egypte 38 jaar.

Aangenomen wordt dat in 1600 de wereldbevolking 400 tot 600 miljoen bedroeg, en dit aantal was eerst rond 1800 – twee eeuwen later – verdubbeld. In 1900, ditmaal één eeuw later, was de bevolking gestegen tot ongeveer 1500 miljoen. In de 60 jaar, die sindsdien verstreken zijn, is dit aantal weer verdubbeld tot ongeveer 3000 miljoen. Met de huidige stijging van meer dan 50 miljoen per jaar, zal het geen 60, maar circa 35 jaar duren om dit aantal weer te verdubbelen en te verwachten valt dat 6000 à 7000 miljoen mensen het jaar 2000 zullen binnengaan. Als het ons heden moeite kost voedsel te produceren voor 3000 miljoen mensen, welk een probleem ligt dan over 35 jaar voor ons om het dubbele aantal te voeden!

In Hot Springs

Er kan niet aan worden getwijfeld dat dit het grote probleem van onze tijd is. Zeker dienen de huidige politieke spanningen en onenigheid te worden opgelost in het belang van het voortbestaan van het menselijk ras, maar het vraagstuk van bevolking en voedselvoorziening is even belangrijk en dringend en kan, als het niet met kracht wordt aangepakt, leiden tot gevaarlijke situaties. De vertegenwoordigers van 44 landen hadden dit in gedachten, toen zij in mei 1943 te Hot Springs bijeenkwamen om te spreken over de opzet van een wereldorganisatie die dit wereldprobleem zou kunnen aanpakken. In oktober 1945 stichtten zij tijdens een vergadering te Quebec de Voedsel- en Landbouworganisatie, de F.A.O.

Geleidelijke vooruitgang

Gedurende deze periode van het bestaan van de F.A.O. hebben de regeringen in de gehele wereld een begin gemaakt met ontwikkelingsprogramma's om de voedingstoestand te verbeteren. Ondanks deze inspanningen blijven wij nog ver van het doel verwijderd.

Het voeren van een bliksemactie is voor de landbouwontwikkeling niet mogelijk. De landbouw beweegt zich volgens de kringloop van de seizoenen, en is overgeleverd aan de weersomstandigheden. Bovendien wordt landbouw niet bedreven in een luchtledig – zij is nauw verbonden aan de algemene economie en iedere

bruikbare verbetering in de landbouwproductie is gewoonlijk slechts mogelijk als een gevolg van verbeteringen in tientallen industrieën, die de landbouw bedienen. En het is niet voldoende alleen de voedselproductie te verbeteren. De consument moet het verlangen hebben naar meer voedsel en de middelen om dit te bekostigen, en ook dit vergt de ontwikkeling van sectoren van de economie buiten de landbouw als zodanig.

Ook de I.H.E.U., de internationale organisatie van humanistische organisaties, heeft zich bij de wereldcampagne tegen de honger aangesloten.

Over wat er in Nederland zal gebeuren om deze actie te steunen hopen wij in volgende nummers van Mens en Wereld mededeling te doen.

De leiding van de Nederlandse actie berust bij het Nederlands Nationaal F.A.O. Comité, secretariaat Ministerie van Landbouw en Visserij, Den Haag.

In de afgelopen jaren heeft de voedselproductie nauwelijks de bevolkingsgroei kunnen bijhouden, t.w. 2 % tegen 1,6 % gemiddeld over de gehele wereld. Maar deze toename is niet gelijkmatig over de gehele wereld verdeeld. Spectaculaire vooruitgang werd meestal gemaakt in landen die reeds een overvloed aan voedsel hebben, terwijl in sommige delen van Azië en Afrika en Latijns-Amerika het voorlogse productiepeil nog niet is bereikt. Tenzij veel krachtiger wordt ingegrepen dan thans geschiedt, zouden we achteruitgaan en zou de situatie verslechteren.

Gevaar voor apathie

Het gevaar voor de toekomstige voedselvoorziening komt niet zozeer voort uit een bestaand tekort in de gaven der natuur of in de menselijke vindingrijkheid, als uit onverschilligheid, apathie en gebrek aan activiteit. De door dr. Sen achttien maanden geleden in de Economische en Sociale Raad van de F.A.O. voorgestelde „Freedom-from-Hunger” Campagne, die in november 1959 door de 10e Conferentie van de F.A.O. werd aangenomen, is ontworpen om de publieke opinie wakker te schudden ten aanzien van de stand van zaken met betrekking tot het wereldvoedingsprobleem en om berusting en wanhoop te doen verkeren in hoop, en apathie in welbewuste inspanning.

De campagne beoogt niet, in de plaats te komen van enig verbeteringsplan, dat thans wordt uitgevoerd. Zij beoogt een aanvulling en versterking te zijn van plannen die regeringen en internationale organisaties reeds uitvoeren, en door een beter geestelijk klimaat aan de effectiviteit daarvan bij te dragen. Zij beoogt de bevolking van landen waar ondervoeding heerst te wijzen op de reële mogelijkheden om hun lot te verbeteren en hen op te wekken tot grotere inspanning. Zij beoogt de mensen in de welvarende landen te wijzen op de omstandigheden van mensen, die het minder goed getroffen dan zijzelf, en hun steun te verkrijgen voor maatregelen tot het verbeteren van deze toestand. En zij beoogt onze kennis te vergroten van de huidige omstandigheden en van methoden tot verbetering. Met andere woorden, de campagne werd geboren uit de gedachte aan hernieuwde toewijding aan de doelstellingen van de F.A.O.

De directeur-generaal van de F.A.O., dr. B. R. Sen, heeft het initiatief genomen tot een wereldwijde campagne tegen de honger. De gedachten die hem hiertoe leidden en de wijze waarop hij zich deze campagne voorstelt heeft hij uiteengezet in een artikel in de „United Nations Review” van april 1960, waaraan wij hier het een en ander ontleenen.

en een intensivering van de inspanning om deze te bereiken.

Researchprogramma

De campagne zal officieel aanvangen op 1 juli van dit jaar en doorgaan tot eind 1965. De F.A.O. verwacht dat het grootste deel van 1960 nodig zal zijn voor het opzetten van het programma en om een aanvang te maken met basisstudies en -rapporten. Volgens de resolutie van de F.A.O. Conferentie, heeft de Raad van de F.A.O. een adviescommissie voor de campagne benoemd, bestaande uit vertegenwoordigers van een aantal ledenlanden, ter assistentie van de directeur-generaal. De eerste bijeenkomst van deze commissie heeft in mei 1960 plaats gevonden. Ook is een fonds gesticht, waarin bijdragen gestort kunnen worden door regeringen, niet-gouvernementele organisaties, religieuze groeperingen, stichtingen en particulieren. De eerste regering, die in dit fonds een bijdrage heeft gestort is de Nederlandse regering geweest, en wel met een bedrag van 20.000 dollar.

De conferentie heeft tevens de directeur-generaal gemachtigd een speciale adviescommissie in te stellen van niet-gouvernementele organisaties, en ook deze kwam in mei bijeen.

Als voorzitter van deze commissie werd gekozen de Nederlander dr. A. Pelt, te Genève, secretaris-generaal van de „World Federation of United Nations Associations”, terwijl als vice-voorzitter werd aangewezen mevrouw G. J. van Beekhoff-Van Selms, te Kerk Avezath, voorzitter van de „Associated Country Women of the World”.

Mogelijkheden

Het succes van de campagne is afhankelijk van een zo ruim mogelijke opzet. Daarom worden iedere regering, organisatie, stichting, ieder kerkgenootschap en iedere groepering, andere lichamen en particulieren in de gelegenheid gesteld in het kader van de campagne de volgende mogelijkheden te kiezen:

- 1. Een bijdrage te storten in het Trust Fonds, daarbij te kennen gevend dat de directeur-generaal hem kan gebruiken voor alle doeleinden van de campagne.*
- 2. Een bijdrage te storten in het Trust Fonds met het verzoek deze te besteden aan de doeleinden van de campagne ten behoeve van een bepaald land of groep van landen, de wijze van besteding aan de F.A.O. overlatend.*
- 3. Een of meer specifieke objecten te kiezen, of een onderdeel daarvan, en voor de bekostiging een bijdrage in het Trust Fonds te storten, de uitvoering van het object aan de F.A.O. overlatend.*
- 4. Een bijdrage in het Trust Fonds te storten voor een bepaald soort van projecten, waarbij voor de uiteindelijke keuze van het project overleg met de schenker wordt gepleegd.*
- 5. De gehele uitvoering op zich te nemen van*

slot op pag 4.

Gevaar van het bijgeloof

Als we het hebben over de gevaren, die de gezondheid en de groei van kinderen bedreigen, dan denken we er eigenlijk nooit aan, dat bijgeloof ook een van die gevaren is. Toch is het een van de moeilijkste dingen om tegen te vechten. We vinden het in elk hoekje van de aardbol en we stuiten erop als we het helemaal niet verwachten.

Bijgeloof kan worden beschreven als het kwaad, dat de mensen aan hun lijden bindt en dat hen ervan weerhoudt iets te doen waardoor ze van hun kwalen af kunnen komen. Het zet de deur wagenwijd open voor alle mogelijke volksziekten, het eist zijn tol onder de bevolking van de onderontwikkelde landen en het ondergraaft de arbeid van hen, die genezing proberen te brengen.

Werkgroepen van UNICEF, het kinderfonds der Verenigde Naties, die gestationeerd zijn in de meer afgelegen delen van de wereld, waar ze de ziekten van moeders en kinderen helpen bestrijden, weten alles af van verschillende soorten taboe in deze streken. Plannen voor de uitvoering van een bepaald gezondheidsprogramma moeten vaak gewijzigd worden terwille van het plaatselijk bijgeloof, dat van generatie op generatie is overgeleverd.

Treef

In Suriname bijvoorbeeld kon maar 25 % van de kinderen ertoe gebracht worden melk te drinken, die door UNICEF was verstrekt, ondanks het feit dat sommigen levensgevaarlijk ondervoed waren en dat ze bijna allemaal een groot tekort hadden aan eiwit, dat volop in melk en melkprodukten voorhanden is. De reden van deze weigering om melk te drinken was de „treef”.

Treef is puur persoonlijk taboe, gewoonlijk jegens een dier. Het lijkt op een sterk gematigde variant van de primitieve persoonlijke totem. Het woord is in Suriname ontstaan uit het Hebreeuwse woord Tereefa, dat „verboden spijs” betekent (Amsterdams Joods dialect: Treife). Men verstaat er elk voedingsmiddel onder, waarvan het gebruik huidveranderingen doet ontstaan; volgens het zeer verbreide Surinaamse

volksgeloof meent men dat dit lepreuze huidveranderingen zijn.

Het is in de medische wetenschap bekend, dat het gebruik van sommige spijzen, dranken, genot- en geneesmiddelen bij daarvoor vatbare personen huidaandoeningen van de meest uiteenlopende aard – gewoonlijk snel voorbij gaande maar soms ook zeer hardnekkige – teweeg kan brengen. Komt men in Europa door ervaring te weten welk voedingsmiddel een aandoening van de huid veroorzaakt, de wetenschap welke treef men heeft, wordt meestal op geheimzinnige wijze geopenbaard. Kleine Jan (of Piet of Willem) wordt ziek – dat wordt elk kind vroeg of laat, vooral in een tropisch klimaat. Zijn grootmoeder nu of een andere oude vrouw van de familie droomt op een nacht dat Jan door een dier achterna wordt gezeten. Dat kan elk dier zijn, dikwijls is het een koe. Heeft grootmoeder de familie dan op de hoogte gebracht van deze droom, dan is het dier de treef van het kind, en wel voor diens hele leven. Het mag dan niets eten dat van dat dier komt. Arme Jan, hij mag geen vlees van de koe, geen boter, geen kaas eten, hij mag geen schoenen dragen die van koeleer zijn gemaakt, hij mag geen melk drinken. Zijn er in een huisgezin verschillende treven, dan is het voor haar, die het eten moet bereiden, een hele zorg, want er moet afzonderlijk vaatwerk zijn voor de verschillende „treefhouders”.

Excuus

Zo was de situatie toen in 1954 de melkvoorziening door UNICEF begon. Ruim tien jaren van voorlichting over voedingsleer beginnen nu eindelijk effect op te leveren; ook hebben de moeders en kinderen nu zelf ondervonden, dat de kinderen, die wel melk mochten drinken – die zijn ver in de minderheid – voorspoediger opgroeien dan die voor wie deze kostelijke drank verboden waar is.

Toen werd een excuus gevonden: het indrogen en tot poeder maken van melk had op een of andere manier een magische scheiding van de koe tot gevolg, zodat zelfs kinderen die een

koetreef hadden het konden drinken. En ze gingen het drinken. Met prachtig resultaat.

In Liberïë zijn andere dieren taboe: slangen of krokodillen. Het is duidelijk waarom. Ze zijn gevaarlijk en lenen zich daarom bij uitstek voor primitieve aanbidding. Hoewel UNICEF dus in dit land geen weerstand tegen melk heeft te overwinnen, moeten de teams, die de programma's uitvoeren, met de uiterste zorg de voorschriften eerbiedigen van de geheime genootschappen. Eens zal dit bijgeloof plaats moeten maken voor gezond verstand, maar tot het zo ver is, moet een tussenweg of een omweg worden gezocht ...

Baby in gevaar

In andere gebieden neemt het bijgeloof verschillende vormen aan, variërend in de uitwerking op de gezondheid en het welzijn van kinderen. Er bestaat bijvoorbeeld een geloof, dat de geboorte bespoedigd wordt als de vrienden en familieleden van de vrouw alles in de kamer ontsluiten, alle ramen en deuren openzetten en hun haar losmaken ...

Met het oog op de schoonheid van de pasgeborene is een gewoonte in zwang, die veel ernstiger gevolgen kan hebben. Om het hoofdje van de baby een mooie lijn te geven, wordt het direct na de geboorte in vorm gebracht door het op een schaal te leggen en nog een schaal op het voorhoofd vast te binden. Het neusje wordt zachtjes geknepen om het puntig te maken. Het is geen wonder dat veel van deze kinderen, in plaats van als betoverende schoonheden op te groeien – als ze al opgroeien – meer kans hebben achterlijk of krankzinnig te worden.

We zouden eindeloos voorbeelden kunnen opsommen van zulke irrationele vormen van bijgeloof, die een vaste greep hebben op mensen, wier lichtgelovigheid nog niet is verzacht door gezond verstand. En waar bijgeloof zijn scepter zwaait, zijn moeders en kinderen zijn voornameste slachtoffers.

Met geduld en begrip kunnen deze gevaren worden overwonnen. Maar de voorlichting, de opvoeding tot gezondere inzichten, moet heel geleidelijk gaan, want het bijgeloof ligt hem, die erin gelooft, na aan het hart.

(Ontleend aan het Unicef-Bulletin)

Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort – Postrekening: 6168

slot van pag. 3

een of meer projecten of gedeelten daarvan, uiteraard in overleg met de F.A.O. Hierbij dient van de voortgang van de uitvoering geregeld verslag te worden uitgebracht aan de directeur-generaal, die voor publiciteit ervan zal zorgdragen.

6. *Andere vormen van hulp aan te bieden, bv. meststoffen voor proefprojecten.*

7. *Iedere combinatie van de bovengenoemde mogelijkheden.*

Dr. Sen besloot zijn artikel met de volgende woorden:

„Wij leven in een spannend tijdperk. De wetenschap heeft een nieuw uitzicht geopend op de beheersing van de natuur door de mens. Maar de verworvenheden van de wetenschap moeten gepaard gaan aan de triomf van de menselijke waardigheid. Zonder dat zal het uiteindelijk menselijke doel van de wetenschap niet worden bereikt. Wat de wereld heden het meest behoeft is niet een grotere uitwisseling van materiële geneugten, hoe belangrijk dit ook is, maar een bewuste toewijding aan het recht van de mens zijn volle geestelijke en lichamelijke wasdom te bereiken, ongeacht de plek waar hij werd geboren, de kleur van zijn huid, en de levensbeschouwing of overtuiging die hij koestert.”

Narren in de „vrome” middeleeuwen

Dr. K. van Acker vertelt in het Belgische „Perrindiek” het volgende over het beroep van nar aan de middeleeuwse hoven:

De zwakzinnige en misgroeide narren waren veelal van opvallend kleine gestalte. Velen waren goed geproportioneerde dwergen, anderen waren microcephalen of achondroplasten. Vooral dwergen waren zeer begeerd en meer dan één vorst zocht voor zijn dwerg een dwergin met wie hij trouwen moest en voor nakomelingschap zorgen. De bekendste onder alle hofdwergen is wellicht Nicolaus Ferry, alias Bébé, nar van koning Stanislaus van Polen. Hij leefde van 1749 tot 1772 en zou bij zijn geboorte nauwelijks 24, bij zijn dood nauwelijks 95 cm groot zijn geweest. Hij was, zo lezen we, niet verstandiger dan een goed afgerichte hond en amuseerde door te dansen, de maat te slaan en tijdens de maaltijden op tafel tussen de schotels te lopen.

Het was vooral bij feesten en recepties dat de dwergen geëxhibeerd werden. Op het huwelijksmaal van Karel de Stoute kwam een dwergin, gedost als herderin, binnenrijden op een gouden leeuw en werd als cadeau aan de bruid op tafel gezet. Een Russisch vorst liet op een bruiloft,

anno 1710, twee grote pasteien opdienen en uit elke pastei wipte een mooi gekleed dwerginnetje dat een menuet begon.

Over andere dwergen vernemen we dat ze in het zwart gekleed de dames opwachtten of in bonte Indianendracht op een trommeltje liepen te slaan. En ziehier wat Cervantes schrijft: „Toen don Quichot dan bij de herberg die hem een kasteel scheen aankwam, hield hij vlak er voor Rossinant de teugel in en wachtte af of er geen dwerg tussen de tinnen verscheen om de trompet te steken ten teken dat er een ridder voor de poort stond.”

Zwakzinnigen maakte men ook wel 'ns kwaad, om ze, lijk Miesko van Frans van Pommern, te horen schelden en vloeken. Dat was niet altijd ongevaarlijk, want in zijn toorn sloeg de nar van een Schlessische Hertog zijn meester de schedel in met een baksteen. Hij werd publiek onthoofd.

Sommige hofdwergen blijken niet veel beter behandeld geweest te zijn als de hofaap. Een slotenmaker te Blois leverde twee ijzeren halsbanden, „un pour attacher Belon la Folle et l'autre pour mettre au cou de la singesse de Madame la Duchesse”.

Aan twee kanten verzuiling

Aan de uitgeverij Heynis valt originaliteit niet te ontzeggen: haar jongste uitgave „Verzuiling” kan men aan twee kanten openen en aan beide zijden kan men met lezen beginnen. Aan de ene zijde een stemmig titelblad met prof. dr. J. P. Kruyt als auteursnaam en daarachter 55 bladzijden met veel cijfers, tabellen en grafieken. Aan de andere kant als ondertitel „een Nederlands probleem al of niet voorzichtig benaderd” en dan 8 auteursnamen. Daarop volgen 43 bladzijden, verlucht met 8 meest aardige caricaturen en met smeuiig aandoende tekst in dialogen en korte linea's. Als men bovendien ziet, dat de „ernstige” kant begint met de zin „De lezer die begrijpelijk(er)wijs dit boekje is beginnen te lezen aan de andere kant . . .” ligt de weg duidelijk voor je.

De waardering voor de leutige zijde zal sterk afhangen van de individuele geaardheid en de vele liefhebbers van humoristische stukjes vinden hier ongetwijfeld hun gading. Uw recensent is op dit gebied een buitenbeentje. Voor „Joost”, die de moeite neemt om zijn grapjes volgens ritme en rijm te ordenen heeft hij waardering, doch vijf van de zeven proza-bijdragen acht hij van het „lach-of-ik-schiet” genre, dat hem slechts sikkeneurig maakt. Bij de bijdrage van mr. Jan Derks krijgt hij bovendien een duidelijk gevoel van glibberigheid. Slechts voor Jac. van de Ster, wie het na één bladzijde grollen te machtig wordt en die daarna een hartige scheldpartij op de verzuiling weggeeft, voelt hij de uitgesproken sympathie van iemand, die zelf te bedachtzaam is om ook de niet geheel verantwoord aspecten van een opvatting zo lekker fel te uiten.

Verzuiling in ernst

Aan de andere kant van het boekje komen de bedachtzaamheid en de verantwoorde analyse volledig aan hun trekken. Lezenswaardig zijn de duidelijke begripsomschrijvingen, waarin tegen eenzijdigheid wordt gewaarschuwd. Levensbeschouwelijke organisatie op zichzelf is nog geen verzuiling, deze begint eerst als levensbeschouwelijke organisaties vrijwel het gehele leven van een mens in beslag nemen. Terecht constateert

de schrijver, dat het in Nederland veel gemakkelijker is, de gebieden aan te geven die niet, dan die, welke wel zijn verzuild. Met veel statistisch cijfermateriaal en enkele overzichtelijke diagrammen wordt nagegaan, hoe ver de verzuiling binnen elke bevolkingsgroep heeft doorgezet.

De schrijver wijst erop, dat de belangrijkste tegenkracht tegen de nog steeds voortschrijdende verzuiling is de opvatting, die bij een groeiend aantal Katholieken en Protestanten blijkt te bestaan, n.l. dat men zelfstandig wil beslissen tot hoever men zich levensbeschouwelijk wil organiseren en dat het feit, dat men voor zijn kinderen een confessionele school verkiest, nog niet insluit dat men ook een confessionele politieke partij of ontspanningsvereniging kiest. En hij eindigt met de hoop, dat „een oprechte en ernstige bezinning tot de concrete realisering van (een dergelijk) ombuigingsproces (zal) bijdragen.”

Aanbevolen. (Prijz f 3,90)

J. P. Mazure

Lezingen voor de radio

17 juli, 9.45 uur (VARA): Th. W. Polet:
„Waarom zouden we ons druk maken?”

24 juli, 9.45 uur (VARA): dr. C. van Rijsinge
(onderwerp nog onbekend);

31 juli, 9.45 uur (VARA): H. G. Cannegieter:
„Humanistische lectuur”.

De uitzendingen voor de AVRO-microfoon vinden steeds plaats op de eerste dinsdag van de maand, des middags van 4 uur tot 4.15 uur.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

Niet alles wat uit Rome komt is evenveel waard

„Nogal wat mensen hebben 'n vrijwel ongenueerde veneratie voor alles wat uit Rome komt. Dan fungeert het „in Rome gestudeerd hebben” als een bijzondere onderscheiding (die we de betrokkenen graag gunnen). Maar vooral is dan ieder woord, van wie dan ook uit Rome, kostbaar en heilig en richtinggevend. Héél Rome deelt op een of andere manier in het voorrecht der onfeilbaarheid, ja zelfs heel Italië. Daarbij vergeleken zijn wij hier eigenlijk maar grote nulliteiten. Ons katholiek-zijn is niets anders dan herhalen en uitvoeren wat Rome en Italië ons voorleggen en voordoen.

Men zou deze opvatting naar waarheid moeten kwalificeren als een soort gulzigheid of onmatigheid in het aanvaarden van de pauselijke onfeilbaarheid en het leraarsambt der officiële Kerk. Misschien is het ook wel een zaak van angstigheid, die, om zich veilig en zeker te weten, het dogma der pauselijke onfeilbaarheid niet enkel aanvaardt, maar er nog een extra groot schepje boven op doet om toch maar niet de boot te missen.

Hoe dan ook: hiertegenover zullen we opnieuw moeten pleiten voor een gezonde gave des onderscheids ten opzichte van „alles wat uit Rome komt”, en voor een gezonde waardering van onze eigen manier van katholiek-zijn. Nooit mogen we ten opzichte van wat uit Rome komt

de houding aannemen, alsof wij totaal niets weten en Rome het alleen weet.

Ook dogma's aanvaarden we niet klakkeloos, als mensen die slap door de knieën zakken, maar met de fierheid van echt persoonlijke geloofs-overgave. De mondigheid, waar zonder onze heel gelovige houding blijft steken in een eerste aanzet, (zo zij niet gaandeweg onttaardt tot een caricatuur), vereist, dat we met de gave des onderscheids te werk gaan, dat we ons laten leiden door een gezond gevoel voor nuances.

Niet alles wat uit Rome komt heeft dezelfde waarde, en moet dus ook niet op dezelfde waarde worden ontvangen. Wanneer „Rome” betekent: het officiële leraarsambt der Kerk, vraagt dit onzerzijds een andere houding dan wanneer het blijkt te gaan over een Romeins theoloog, of een Romeins blad, of iemand die in Rome heeft gestudeerd.

Wanneer men zo heel algemeen, zonder nadere aanduiding, spreekt over wat uit Rome komt, moeten we waarheidsgetrouw vaststellen, dat er uit Rome ook feilbare geluiden komen. Ook overdreven en onevenwichtige geluiden. En dat wel in de zin van: méér dan orthodox”.

Aldus het r.k. weekblad „De Bazuin” in een kritische beschouwing over een in het officiële Vaticaan-orgaan „Osservatore Romano” verschenen publikatie „Leken en politieke keuze”.

Apartheid in Japan

Een correspondent van „The Times” schreef onlangs over het opmerkelijke, maar weinig bekende feit, dat ook Japan zijn onaanraakbaren heeft. Een deel van deze outcasts leeft in het kleine plaatsje Shimada, slechts enkele mijlen van de wel zeer moderne hoofdstad Tokio. Watervoorziening kent het plaatsje niet. Winkels zijn er slechts zeer weinig. Zestig percent van de inwoners lijdt aan chronische trachoom. Geen bewoner van Tokio zal ooit een voet in Shimada zetten. Dit dorp is slechts één van de 6.000 gemeenschappen welke tezamen ongeveer een miljoen outcasts omvatten. Deze outcasts worden door iedereen, ook door de autoriteiten, vrijwel genegeerd, ondanks het feit, dat zij in 1871, toen allerlei feodale instellingen verdwenen, gelijke rechten verkregen als de andere Japanners. Doch segregatie en discriminatie verdwijnen niet door één enkele pennestreek. De traditie is sterker dan de wet. Nooit wordt het woord „eta”, de naam van de genoemde kaste, door een Japanner uitgesproken. De oorsprong van deze apartheid is onbekend, doch men moet aannemen, dat er verband bestaat met bepaalde, religieuze opvattingen. De naam „eta”, duikt het eerst op tijdens de regering van keizer Kinmexi in de Naraperiode (omstreeks 700), doch het strenge kastesysteem, waarbij een groep tot outcasts werd verklaard, kwam tot stand onder het Tokugawaregime. Van bepaalde beroepen, zoals beulen, slagers, leerwerkers, zadelmakers, schoenmakers, doodgravers, zelfs lantaarnmakers en pottenbakkers, stelde men vast, dat zij „onrein” waren. De opvattingen hielden verband met het boeddhisme, dat het doden van dieren verbiedt. Waar dit toch noodzakelijk was in verband met de voeding, de leerbewerking enz. werd dit overgelaten aan de „eta's”. Zij moesten in afgescheiden wijken of dorpen wonen en mochten zich slechts na zonsondergang en voor zonsopgang buiten hun woonplaats vertonen. Voorts moesten zij zich door hun kleding onderscheiden van de andere kasten, waarmede zij ook geen sociaal contact mochten hebben. Burgerrechten hadden deze outcasts uiteraard evenmin. Zij werden door hun eigen leider bestuurd, die het contact onderhield met de autoriteiten.

In het Japanse drama en in de literatuur ontmoet men verschillende gevallen van liefdesverhoudingen van een „eta” met iemand van de andere kaste. De altijd waakzame overheid strafte de gelieven dan onverbiddelijk met de dood.

Toen het Meijiregime een einde maakte zowel aan het kastestelsel als aan de gespecialiseerde beroepsuitoefening van de „eta” betekende dit allerminst de sociale emancipatie van deze groep. Weliswaar ging de „eta”, die zich in een grote stad vestigde, al spoedig op in de grote massa maar in de kleinere gemeenschappen bleef de discriminatie bestaan. Vele bedrijven nemen, ook al wordt dit niet toegegeven, liever geen „eta” in dienst. De „eta” blijft in de regel arm. De apartheid heeft er toe geleid dat de „eta's” nog steeds een sterke groepsbinding hebben. Hun politieke voorkeur gaat uit naar de links-radicalen groepen.

Zij hebben hun eigen politieke leiders, zoals de republikeinen Jüichiro Matsumoto. De discriminatie is ook na de oorlog gebleven. De „eta's” kregen geen aandeel in de agrarische hervormingen.

Hun economische positie is over het algemeen zwak en daardoor wordt ook hun sociale emancipatie geremd. Voorwaarden voor een duurzame emancipatie van de „eta” in Japan zijn: het opkomen van een nieuwe generatie, die breekt met de oude tradities, een hogere levensstandaard, een verdere verzwakking van het traditionele boeddhistische geloof, minder tegenstellingen tussen stad en platteland en meer communicatie van personen en ideeën.

P. Krug
(Ontleend aan „Mens en Maatschappij”)

De weelde van het talent

Onder jonge dichters die zich met enig talent begaafd achten, is het niet ongebruikelijk alle bastilles te bestormen die de erkenning van het dichterschap in de weg staan. Het nieuwe geluid dient niet alleen gehoord, maar ook gerechtvaardigd te worden door een revolutionaire houding waarbij de principes der voorgangers verworpen en de ideeën der tijdgenoten radicaal gesloopt worden. Op zich zelf is opstandigheid in het dichterschap niet laakbaar en wellicht voor de volledige ontplooiing ervan onmisbaar, maar men kan zich niet van de gedachte ontdoen dat de twintigste-eeuwse jonge dichter het middel van de reclame niet schuwt om zijn doel te bereiken. Hij baant zich een weg door de onbekendheid naar de lokkende wereld van de publiciteit. Op deze tocht hakt hij er flink op los: hij spreekt over zijn collega's de ban uit, overbluft de burger en stelt zich zelf op de voorgrond. Ons doet zo'n houding onaangenaam aan, niet omdat wij het de dichter niet gunnen dat de poëzieminnaar aan het nieuwe geluid het oor leent, maar omdat de dichter dit wil bewerkstelligen met middelen die buiten de poëzie vallen.

Bovenstaande kritiek is van toepassing op de jonge Vlaamse dichter Paul Snoek. Het is bekend, dat hij in het Vlaamse maandblad Periscope na de uitgave van zijn bundel *De heilige gedichten* (1959) in een interview zijn dichtelijke collega's een trap naar beneden, zich zelf en enkele vrienden een zet naar boven heeft gegeven. Snoek beweert dat er in Vlaanderen slechts drie echte dichters zijn: „Hugues C. Pernath, Hugo Claus en ik. Ik ben de grootste.” Zelfoverschatting leidt vaak tot zelfvergoding, maar wij zijn nochtans bereid Snoeks plaats onder de Vlaamse dichters te bepalen, doch alleen na de lectuur van zijn poëzie en niet op grond van het edict van zijn heiligverklaring. Een beschouwing over de waarde van zijn gedichten knopen wij hierbij vast aan de onlangs verschenen verzenbundel *Hercules*.¹

Vitaliteit

In de vier afdelingen van deze bundel, die overigens geen organisch geheel vormen – *zeewaarts gezegd*, *renaissance*, *horror vacui*, *hercules* – is ijle poëtische stemming verweven met peilloze angst, heerszucht met het besef van ondergeschiktheid. Van welke aard de gedichten ook zijn, elk ervan is uiting van een verbeterd bewogenheid, die in de herhaling van woord en gedachte poëtische vorm aanneemt. Men ga bijvoorbeeld eens het effect na van de herhaling van „water” in een fragment van het gedicht *een zwemmer is een ruiter*

*Ik moet bekennen dat ik gek ben van het water.
Want in water adem ik water, in het water
word ik een schepper die zijn schepping omhelst,
en in het water kan men nooit geheel alleen zijn
en toch eenzaam blijven.*

Zwemmen is een beetje bijna heilig zijn.

De dichter is een bezetene van water. De zee verschijnt aan hem in lichtvoetige, ijle gestalten en gedaanten, zoals in *de zoete zee*

*de zee is vol van witte dansers
die aanspoelen warm en gevleugeld
als kostbare vogels in kooien.
Alle dagen viert zij feest, de zee
met mooie, lange vrouwen en daarom
is zij een beetje moe als een moeder.*

waarvan alleen het laatste beeld – een beetje moe als een moeder – de deinende gedachte te abrupt afbreekt.

Louter klank is het prachtige gedicht met *zee-water geschreven*.

*Ziet, schier leeg en schreeuwerig is deze zee nu
vol schilfers van te diep gestorven vissen.*

*De zachtste schelpen missen hun povere broosheid
en zijn heel kort doorzichtbaar als een zenuw.*

Verlaten handhaven de dunne planten zich niet langer.

*Zwemmen is bijna onmogelijk voor hen
en ook de kans op adem halen is aanzienlijk
verminderd en wellicht weldra
door murwe weduwen verboden.*

*Zouter is het zeefruit van de oceanen nog,
maar ook hun zeeschuim lijkt op tijdelijk onsmeltbare
hagel. De zouten eeuw van de zee is ten einde.
Ook die van het zogende zand, het welriekende*

*van enige vreemde schepen, grijs en onleesbaar.
Ja, zo is het.*

Kroniek der poëzie door F. de Vries

Stijgende angst

Terwijl in *zeewaarts gezegd* de sfeer een door droefheid getemperde verrukking is, wordt in *renaissance* de wereld amorf en somber. Een groeiend onbehagen vreet de indruk van harmonie uit de eerste afdeling aan. Er is in deze gedichten sprake van een voortdurende kortsluiting. Snoek laat als in een film beelden aan ons voorbijgaan, die geen enkele samenhang vertonen. Eén centrale gedachte laat zich uit deze poëzie niet distilleren. Alles is in wording: „Ril-lend licht hing aan de beenderige golven”, „Zelfs de oorlog van de zon moest nog beginnen”. Over deze genesis ligt de gedachte van het rampzalige:

*Op ijskoud wrakhout lag als sneeuw de stilte
doch klaar om te spreken hing de stem van het onheil
diep en binnensmonds van het te breken leven.*

De zucht naar macht („Mijn stem beheerste het zwijgen”) wordt overschaduwed door een obsederend pessimisme:

*En het werd al hevig nacht in de lucht, in zee
en mijn slaap was machteloos en langgeleden,
doods en binnensmonds van mijn vernield herleven.*

Uit angst voor de leegte groeit het verlangen naar onsterfelijkheid. De dichter zoekt heil in de vlucht. Hij weet zich „bijna met de hielen van de harde grond”. Hij schikt zich evenwel in zijn lot: uitgeleverd te zijn aan de aarde. Er is iets dofs en berustends in zijn beschouwing van het leven op aarde:

*En dan de mens, die moe begon te eten van
de lucht, vuur uitvond en steen tot steen
bewerkte, de zee betrad maar zonder vleugels
niet naakt kon zijn en goden opriep willoos
om nog eenzamer, gedwee de wonde te ontdekken
dat de dood, de oudste zonde is van de aarde.*

Snoeks gedichten zij scherp gesneden beelden; ze zijn nauwkeurig afgewerkt en met zorg gekozen; hij is een van de grootste Vlaamse dichters van nu, evenwel niet krachtens zijn houding van enfant terrible, maar op grond van zijn poëzie.

Debuut van Bernlef

Ten aanzien van de „officiële letterkunde” is

Bernlef (pseudoniem voor H. J. Marsman) even gedecideerd als Snoek. Tegenover de verslaggever van Het Parool gaf Bernlef lucht aan zijn minachting voor de gearriveerde schrijvers: „Voor mij is Mulisch een grote flop, net als Nooteboom en Vinkenoog”. Ook de polemiek schuwt hij: „(. . .) want dan kom je toch weer in de kliek terecht en hakken ze je vleugels af.” Aan deze dichter is in november 1959 de Reina-Prinsen-Geerligsprijs toegekend voor zijn verzenbundel *Kokkels*.² Wij zijn benieuwd naar het „welhaast wijsgerig element” dat de jury aan Bernlefs werk toekent. Kenmerkend lijkt ons de herontdekking van het woord:

*ik omhels de woorden als rook
licht en zonder verplichting
niet omdat ik ze liefheb
maar ze in mijn weg staan
er is geen ontkomen aan.*

De dichter kan de woorden niet ontlopen. Hij voert met het woord een voortdurende strijd

*dit gevecht is eindeloos en zonder uitzicht
daarom verlaat de dichter zijn vers als een bedelaar.*

Naast enkele volkomen mislukte gedichten, vinden we poëzie die vervuld is van kinderlijke schroom, zoals *het verdwijngedicht*

*waar vind ik het woord
dat nog niet aan poëzie is gestorven?
ik zal het gadeslaan als een
kind zijn zelfgemaakte vlieger:
aarzelend, bevend, dalend en stijgend
zal het zich langzaam in de lucht verheffen
en tenslotte verdwijnen.*

Veel uit deze kleine bundel lijkt ons program-matisch voor Bernlefs houding in de tijd.

Ook de dichter moet de vruchten plukken als zijn talent rijp is. In dit opzicht moet opgemerkt worden, dat er in Bernlefs bundel elementen zijn die het kenmerk dragen van onrijpheid.

1. Paul Snoek – *Hercules / gedichten* – Brussel/Antwerpen, 1960. Uitgeversmaatschappij A. Manteau N.V. Prijs f 4,90.

2. J. Bernlef – *Kokkels / gedichten* – Amsterdam, 1960. Em. Querido's uitgeversmaatschappij N.V. Prijs f 3,90.

Artikelenserie over het rassenprobleem

Recent research on racial relations; een serie artikelen over het rassenprobleem, verschenen in het International Social Science Bulletin.

Is er een oplossing voor het conflict der rassen? Sociologen, psychologen en economen zoeken er ijverig naar door middel van de studie der betrekkingen tussen de verschillende rassen.

Sedert de tweede wereldoorlog is er een steeds groeiende stroom van publicaties over het rassenprobleem en momenteel zijn er al zo'n 1000 alleen al in de Verenigde Staten verschenen.

Zij werden uitgegeven door wetenschappelijke instituten, particuliere organisaties en overheidsinstanties.

Bij een dergelijke omvangrijke stroom van publicaties komt al spoedig de wens op een zekere ordening, zo men wil selectie, aan te brengen. Dit wil nu de bovenstaande uitgave van de Unesco tot stand brengen. Het derde nummer van het International Social Science Bulletin, een blad dat eenmaal per kwartaal verschijnt, is geheel gewijd aan dit onderwerp.

Het bevat artikelen van de hand van Anthony H. Richmond over Engeland, van Barbara E. Ward over Oost-Afrika, van Kripal S. Sodhi over West-Duitsland en van Herbert Blumer over de Verenigde Staten.

In het volgende nummer zullen nog artikelen verschijnen over de stand van zaken bij het rassonderzoek in Zuid-Afrika, in Zuid-Azië en in Oceanië. (Prijs F. Frs. 300,—)

Wennen aan de wereld

„Mens en Wereld” heet ons blad: samenkoppeling van twee begrippen, waarmee wij (vrij) vertrouwd menen te zijn. De mens ben ik, ben jij, is hij; de wereld is voor velen gezin, huis, werk, vrienden, organisatie, vaderland. Sommigen zien alles in wijder verband: volkerengemeenschap, zonnestelsel, kosmos. Spelen we niet te luchtig met die woorden „mens” en „wereld”? Voor tallozen roepen de verschijningsvormen van „de wereld” en hen, die haar bewonen, nauwelijks problemen op.

Te vele zaken accepteren wij als „gewoon”. Wat is gewoon? Dat ’s morgens een apparaatje, ’s avonds op de juiste wijze in werking gesteld, ons wekt voor de dagelijkse kringloop? Dat we een knopje omdraaien en zo onze kamers verlichten? Wij kennen de verwondering niet meer; we nemen een doosje lucifers, strijken er een langs de bruine buitenzijde van het doosje en we hebben „vuur”. We stappen in een langwerpige kamer-op-wielen, waaronder een onzichtbare machine gromt, de „chauffeur” haalt hendels over, trapt op pedalen en we rollen voort. We reizen in treinen, vliegtuigen en op schepen – binnen enkele jaren misschien in raketten – en realiseren ons te weinig, hoe wonderlijk alles is. We draaien aan een genummerde schijf, drukken een handvat tegen ons oor en spreken met iemand, die honderden, duizenden kilometers van ons verwijderd is. Via een gebogen glazen plaat halen we generaal De Gaulle en die beroemde beboblazer in ons huis. Gewoon! Alleen de prijs van die gemakken en toestellen interesseert ons nog. Totdat, misschien, wij Elisabeth de Jong-Keesings’ boek „Wennen aan de wereld” hebben gelezen...

De intrige van deze roman is simpel, zo simpel dat velen van ons haar als te eenvoudig zullen verwerpen, want wij zijn zóóóó gecompliceerd! Een Amerikaans schip, dat deel heeft genomen aan atoombomproeven in de Stille Zuidzee, vindt op een afgelegen eiland een veertienjarige jongen, enige overlevende van een

groepje schipbreukelingen uit de oorlog. Zijn moeder was een Nederlandse arts, de herkomst van zijn vader blijft vaag: een Pools-Amerikaanse Jood, die oorspronkelijk Galudski heette maar zich later, om begrijpelijke redenen, Freedom noemde?

Of de jongen Jack Freedom of Jacob Waardendam heet doet weinig ter zake. Belangrijk is, dat hij jarenlang heeft geleefd als een soort Robinson Crusoe, niet volgestampt is met alle voorwaardelijke reflexen, die onze dagelijkse handelingen besturen. Deze jongen komt in onze „normale” wereld terecht; hij spreekt Engels en Nederlands, van zijn ontwikkelde moeder heeft hij ook een behoorlijke andere portie kennis meegekregen – die hij echter nooit aan „de praktijk” heeft kunnen toetsen – hij kan lezen en schrijven, weet hoe een landkaart er uit ziet, ten naaste bij ook wat radio is, dat er schepen en steden bestaan, wat ziekte is en nog meer zaken, die wij als normaal accepteren. Maar in Jacks geest hebben ze niet het beeld, dat ze gemeenlijk in de onze hebben. Voor hem is alles nieuw, zonderling, soms afschrikwekkend. Het zonderlingst zijn onze gewoonten, de wijze waarop de mensen met elkaar omgaan, onze tafelmanieren, onze huichelarij, onze gehele „cultuur”. Deze jongen móet met de mensenwereld, waarin hij terecht komt, in conflict raken. Onze benepen huizen, onze lawaaiige steden, ons voedsel, ons verkeer, onze onderwijssystemen, al onze maatschappelijke instellingen benauwen en verwarren hem. En het is, volgens onze „normale” begrippen, niet zó wonderlijk dat hij uiteindelijk, wegens weerspanningheid tegen „het openbare gezag”, in de cel verzeilt. Daar schrijft hij zijn mémoires: de roman „Wennen aan de wereld” die Elisabeth de Jong ons aanbiedt.

Opmerkelijk

Een merkwaardig fris, een opmerkelijk boek.

Het móét de aandachtige lezer wakker schudden, het moet hem leren de daagse dingen, onze uitgesleten gewoonten kritisch te beschouwen, de dwaasheid van vele onzer handelingen weer (!) te ervaren.

„Wennen aan de wereld” is Elisabeth de Jongs eerste roman: zij publiceerde vroeger o.m. kinderverhalen. Haar blik is gebleven die van het kind, dat zich vol verwondering een plaats moet trachten te veroveren in de wereld der volwassenen, en zich – wellicht juist wegens die verwondering, die soms verontwaardiging kan zijn – daartegen te weer stelt en dan soms nozem wordt genoemd. Jack Freedom is in diepste wezen ook (een beetje?) Elisabeth de Jong zelf die zich – ondanks universitaire studie en vele reizen – nooit geheel en al heeft kunnen verzoenen met de mensengemeenschap, die voor velen „nu eenmaal zo is als zij is”.

Waarom haar boek ons zo diep aanspreekt? Ook in enkelen van ons schuilt een Jack Freedom; ook zij zullen, ondanks hardnekkige aanpassingspogingen, nooit in ieder opzicht aan de wereld kunnen wennen. Zij vragen naar de zin van alle gekker naar materiële welstand; zij kunnen zich nooit verzoenen met de administratieve rompslomp, waarin zoveel wat werkelijk waardevol zou kunnen zijn, dreigt te verstikken. Zij zullen zich altijd verwonderd, soms zelfs verbijsterd blijven afvragen waarom de mensen niet menselijker met elkaar omgaan, waarom de ene mens – „dank zij” zijn of haar huidskleur, zijn postuur, zijn spraak, zijn ontwikkeling, zijn „afkomst” – zich verheven acht boven de andere. Nooit zullen zij begrip kunnen hebben voor oorlog, concentratiekampen, geestelijke en materiële onderdrukking en meer van dergelijke uitwassen der mensengemeenschap, die anderen onontkoombaar noemen.

„Wennen aan de wereld” – uitgave: *Querido*, prijs f 8,90 – is een uitstekend boek, dat meer aandacht verdient dan het, naar het ons voorkomt, tot dusverre heeft gekregen. J. v. S.

Snippers van Leo Vroman

„Snippers” noemt Leo Vroman zijn boekje met... ja wat? Laten we het impressies noemen. Hijzelf zegt ervan: „Terugdenkend in een zwakke poging tot herinneren, geloof ik dat een gebrek aan geheugen mij dwingt om neer te schrijven wat ik voel en denk. Er schiet mij anders evenveel te buiten als te binnen.” En verder: „Daarom denk ik dus eenvoudig stukje voor stukje; straaltje voor straaltje”.

Ach, wat het ook zijn, stukjes of straaltjes (drukinkt) in „Snippers”, – uitgave: Querido, prijs f 4,90 – doet niets ter zake. Zijn wij niet altijd te veel geneigd tot klassificeren? Vromans speelse, ironische proza laat zich niet in het ene of andere hokje persen: het is soms verhalend, soms beschouwend, soms kritisch, maar altijd heerlijk om te lezen. Deze dichter, prozaïst, tekenaar is een vrijbuiters, voor wie niet veel heilige huisjes bestaan, die zijn invallen spontaan op papier zet. Hij is soms kinderlijk-verwonderd over de kleine, menselijke dwaasheden – zijn eigen dwaasheden inkluis – of intens vertederd over de lieflijkheden, die hij in zijn naaste omgeving ziet. Hij speelt met zijn taal op een wijze, die niets experimenteels heeft, nooit verschrompelt tot een loos spel met woorden, om het spel. In drie pagina’s weet hij zijn liefde voor Tineke, zijn vrouw, uit te drukken, een liefde die geïntensifieerd is door de ironie, waarmee hij zijn eigen rol daarin tekent.

Altijd laat hij blijken, dat hij „slechts” amateurschrijver is, dat hij bioloog is. Lees zijn nog geen drie pagina’s omvattende kritiek op een deel van onze hedendaagse Nederlandse literatuur – „Iets over viezigheid” – waarin hij, als bioloog, het infantiele geklied met excrementen en dergelijke zaken die bij sommige schrijvers het hoogst-bereikbare schijnt te zijn, ontleedt en verwerpt.

Gelukkig: Vromans is een van hen, die – ondanks de vuiligheid die wij overal kunnen zien, die ook ons dagelijkse doen dreigt te besmetten – zich kunnen verwonderen over schijnbaar simpele handelingen. Eén citaat: „Het met opzet slapen gaan is een heldendaad. Wie durft zich zo maar van zijn beschermende kleren te ontdoen, en het kwetsbare lichaam op een bed te leggen, om dan ook nog willens en wetens de laatste beveiliging: het bewustzijn, te laten varen? Iedereen, vreemd genoeg”.

Dit vermogen tot verwondering drijft hem er toe, de acht millimeter brede kleurenfilm, die hij van zijn kinderen maakte, onder de microscoop te leggen en zich dan stil te verbazen over het „pointillistische schilderijtje”, dat de lens hem voortvoert.

Wanneer volgt een tweede bundel van dergelijke snippers, opdat wij weer enkele uren intens kunnen genieten?

J. v. S.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

De **KONINGIN EMMA-KLINIEK**
voor asthma en niet-tuberculeuze
longziekten te Wageningen
zoekt een

hoofdverpleegster

Gedacht wordt aan een ervaren verpleegster, die tevens belangstelling en begrip heeft voor de bijzondere eisen, die worden gesteld bij de verzorging en bij revalidatie van de niet-bedlegerige astmapatiënten.

Tevens is er plaats voor een
verpleegster

van wie in zekere mate dezelfde belangstelling en hetzelfde begrip wordt verwacht.

Voor beide functies wordt het bezit van het diploma B (naast A) zeer op prijs gesteld.

Brieven met uitvoerige inlichtingen te richten aan de Adjunct-Directrice, Kortenburg 4, Wageningen, post Renkum, tel. 08373-443.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

Niet alleen de kerkelijken hebben
hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

CREMATIE

is

waardig en piëteitvol

Inlichtingen worden U gaarne verstrekt door de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE
Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage
Tel. (070) 55 47 97

LIDMAATSCHAP: f 2.— PER JAAR

Vergeleto. Ticino 900 m. hoog. Kamers met gebruik van keuken tot 1 september. J. Weiland, Villa Olandese, Gresso, Zwitserland.

Weduwnaar in bezit van zonnige woning in 't Gooi, zou gaarne in contact komen met **flinke gezonde dame (huishoudster)**. Leeftijd 50-55 jaar met hum. gedachte; gevoel voor muziek en natuur. Br. ond. no. juli 2.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Leden-abonnees in Amsterdam kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 128 III, Amsterdam-Z.

Wie helpt?

Voor ons vakantieoord „De Ark” zouden wij graag de beschikking willen hebben over een aantal moderne kinderboeken.

Zijn er onder onze lezers die ons hieraan kunnen helpen?
Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Adres: Belvédèrelaan 14 - Nunspeet.

ZOMERSCHOOL 19 — 23 JULI

Ook dit jaar wordt de Zomerschool weer gehouden in de gebouwen van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort.

Onderwerp: GROTE GEESTELIJKE STROMINGEN

Leiding: Drs. J. H. P. COLPA

Huishoudelijke leiding: Mevr. J. K. van Eck

Spreekers: Drs. R. L. Mellema: „De Islam”.

G. M. de Gelder: „Stromingen in het Indische denken”.

Dr. Kwee Swan Liat: „Stromingen in het Chinese denken”.

Prof. Dr. H. Kraemer: „Het Christendom in zijn verhouding tot andere godsdiensten”.

Aanvang: dinsdag 19 juli te 15.00 uur
Einde: zaterdag 23 juli te 14.00 uur

Kosten: Met volledig pension f 50,—.
Met alleen koffie en thee f 16,—.

Aanmeldingen en inlichtingen bij het secretariaat van de

Humanistische Stichting „Socrates”

Oudegracht 152, Utrecht

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur, wil een blad zijn voor de verdieping van de humanistische overtuiging

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper, Prof. Dr. G. Stuiveling, Prof. Dr. Libbe van der Wal, Prof. Mr. A. D. Belinfante en Prof. Dr. T. T. Ten Have

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**

Oudegracht 152, Utrecht

Giro 582293